

Bakışın hep aynı yöne odaklandığı yerde aradığımız hiçbir şey yok. Büyük anlatıların gölgesinde kalmış, dipte birikmiş, tozlanmış ama paslanmamış diri zekânın peşindeyiz biz. Zamanın eleğinden kasten düşürülenler, kenara itilenler ve sisteme dahil olmayı bizzat reddedenler burada kendine yer buluyor. Görüş alanı dışında kalan o tehlikeli bölgenin, yani Kör Nokta'nın keşif sahasındasınız artık.

Tersine bir akıntı bu. Müfredata girmeyen, akademide kafa patlatılmayan, başıbozuk veya akıllı gidik klasiklerin yeri. Edebiyatın bilindik kanonuna karşı açılmış bir gedik, bir Tersine-klasikler girişimi. Herkesin bir kör noktası var ve hepsi de bizim suretimizde.

H O K T A

Oxford'un efsanevi edebiyat kulübü Inklings'in en gizemli üyesi Charles Williams; en büyük takipçisi C. S. Lewis için gerçek bir itikat sahibi, ona bir övgü şiiri yazacak kadar yakın olan J. R. R. Tolkien içinse büyüleyici ama tekinsiz bir figürdü.

T. S. Eliot, Williams'ın başyapıtı *Cehenneme İniş*'i barındırdığı saf mistik dehşetten çekinerek önce reddetti, ancak eserin zihninde bıraktığı derin ize yenik düşerek romanı yayımlama kararı aldı. Bizim de Kör Nokta'da yaptığımız gibi. Seni çok iyi anlıyoruz Eliot, çok iyi anlıyoruz. Zaten Tolkien ne diyordu şiirinde: "Bizim aziz Charles Williams'ımız bürünür nice kılığa; evvela bir romancı olarak çıkar karşımıza."

CEHENNEME İNİŞ

Charles Williams

Özgün İsmi: Descent Into Hell
© 2026, Tersine Kitap

Tersine Kitap - 9
Kör Nokta - 4

İngilizce Aslından Çeviren: Kerem Sanatel
Editör: Alican Saygı Ortanca
Düzeltili: Tuğçe Nida Gökırmak
Kapak ve İç Tasarım: Hamdi Akçay

1. Baskı, Temmuz 2026, İstanbul
ISBN: 978-625-92642-8-8

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla yapılacak alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Bu kitabın herhangi bir bölümü, yapay zekâ teknolojileri ya da sistemlerinin geliştirilmesi amacıyla hiçbir şekilde kullanılamaz veya çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt

Çınar Matbaacılık ve Yay. San. Tic. Ltd. Şti.
İkitelli OSB Mah. Çevre Sosyal Tesisleri Sk.
No:3 İç Kapı No: 1B1 Başakşehir / İstanbul
Tel: 0 212 628 96 00
Sertifika No: 45103

Tersine Kitap Yayıncılık Basın Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi

Sertifika No: 80569
Caferağa Mah. Şifa Sk. No: 19
Kadıköy / İstanbul

tersinekitap.com

f @ x d v tersinekitap
info@tersinekitap.com

**CHARLES
WILLIAMS**

**CEHENNEME
İNİŞ**

Çeviren: Kerem Sanatel

tersine

1

Mecusi Zerdüşt

“Hiç şüphesiz,” dedi Peter Stanhope, “son bir çekidüzen verilmesi şart lakin temmuzdan önce buna vakit pek yok, eh, madem olduğu kadarına razısınız...” Bir teslimiyet ifadesini takiben gözlerini yere eğdi, bu yüzden de Parry Hanım’ın Battle Hill tiyatro kültürünün iyiliği için aynı şekilde çabucak kafa sallayarak minnetini ifade edişini görmedi. Yaklaşık otuz kişiden oluşan söz konusu kültür zümresi mayıs güneşinin altında gayriihtiyari karşılıklı durmuş, her biri pürdikkat kesilmişti, içten, ciddi mi ciddi, kılı kırk yarmaya hazır, vakur, saygılıydılar. Köşk arazisi arkalarında alabildiğine uzanıyordu, tepelerinde de sonsuz gökyüzü. Peter Stanhope oyun metnini okumaya başladı.

Battle Hill, savaştan sonra imara açılmış yeni muhitlerden biriydi. Londra’nın elli kilometre kadar kuzeyindeydi ve ismini tarihsel önemi olan uçsuz bucaksız cenk bayırından alıyordu. Huzurlu ve görgülü, sakin bir semtti. Oranın mimarı olan yoksullar mahalleden mümkün mertebe dışlanmış, hatta (uşaklar hariç) başkalarıyla aynı meşakkatli yollardan geçmelerine bile müsaade edilmez olmuştu. Orada yaşanan iç savaşlar bile, çetin geçmesine rağmen, tamamen burjuva adabıyla yürütülmüştü. Siyaset, din, sanat, ilim, tüm bunlar gruplaşmalar yaratmış, nezaket çerçevesinde sınıf ve nüfuz rekabetine kapı açmıştı. Gelgelelim o yaz olağanüstü bir tiyatro zaferine sahne olan bir yerdi zira Peter Stanhope’un en

son temsilini Hill'in hevesli yetenekleriyle sahneye koymaya karar verdiği haberleri almış yürümüştü.

Kendisi kuşkusuz muhitin en ünlü sakiniydi. Köşkün esas sahibi ailenin en küçük oğluydu; yakın geçmişte orayı yeni mukimlerinden geri satın almış ve savaştan önce yerleşmişti. Bunu yapabilişti çünkü yalnızca varlıklı bir ailenin ferdi değil, aynı zamanda İngiliz kökenli bir şairdi, üstelik en büyük sefelinin üslubunu benimsemiş ve şiirden para kazanmıştı. İsmi çağdaşlarınca hayranlıkla, gençler tarafından ise saygıyla anılıyordu. Londra tiyatrolarında manzum oyunlar bile sahnelemişti, hatta aralarında iki trajedi, sırf değişiklik olsun diye zevkine yazdığı bir iki güldürü ve tarihsel oyun da vardı. Çevresinde ölüsü dirisinden daha çok kazanç getireceğı varsayılan biriydi; ölse mabedi yapılrđı, oysa kendisine tapanları sağken küçümsüyordu. Köşk idaresindeki gençler onun bu inziva halinden rafine bir reklam malzemesi yaratmışlardı, hakkında ileri geri konuşulmaksızın Peter Stanhope adı kulaktan kulağı yayılıyordu. Muhitte gittikçe artan insan kalabalıklarını büyük bir güler yüzlülükle karşılıyordu, hatta doğum yeri olan bu bayırların işlek bir mahalleye dönüşmesine tanık olmaktan hoşnuttu, bunlar bir bakıma er geç yaşanacaktı zaten. En son şiirlerinde ölümle yaşam arasında farkı gözetmez olmuştu; hatta iki kavram öyle iç içe geçmişti ki *Sunday Times*'da Stanhope'un kötümser mi yoksa iyimser mi olduğı konusunda bir ihtilaf doğmuştu. Stanhope, söyleşiyi yapanın bu yöndeki sorusuna cevaben, iyimser biri olduğunu ve bundan nefret ettiğini belirtmişti.

Stanhope, Hill'in en ünlüsü olsa da, adı dilden dile dolaşan yegâne kişisi değildi. Askeriye tarihine mal olmuş (Bay Aston Moffatt'ı hariç tutmak şartıyla) yaşayan en mümtaz şahsiyet Bay Lawrence Wentworth da onunla aynı kulvardaydı. Bay Wentworth o öğleden sonrasında bahçede yoktu. Ama Catherine Parry hanımefendi vardı; oyunun yapımcılığını o

üstlenecekti, tıpkı sayısız yerde sayısız kereler başka oyunların yapımcılığını da üstlendiği gibi. Stanhope'un yanında oturuyordu, onunla hemen hemen aynı boydaydı, bakışları onunkilerden daha dikkatli ama aynı ölçüde canlı değildi. Biraz da meslek icabı orada bulunduğu için böyleydi. Aşırı hareketli hayat Parry Hanım'da bir bıkkınlık yaratmışken, sanki aynısı Stanhope'a bir bilgelik kazandırmıştı, o kadar ki sanatını âdeta ruhunun bir parçası haline getirmişti. İkisi de kendi âlemindeydi, adam kadının işine o denli az karışır ki gören kılıbık sanırdı, kadın ise o kadar girişkendi ki her şeye karışıyor gibiydi.

Bir yay şeklinde toplanmış nispeten az şöhretli diğer kadınlar ve erkekler iskemlelerinde kâh dik kâh kaykılmış oturuyorlardı. Ayakta duran gençler de vardı, birkaç ihtiyar da kenarda dikiliyordu. Hevesli genç kadınlar, suratsız delikanlılar, çenebaz genç kızlar bir aradaydı. Hepsi ilgiliydi ama genelde herkes biraz hayal kırıklığına uğramış gibiydi. Bay Stanhope'un bir komedi yazdığını anlamışlardı ama çağdaş bir komediden beklediklerini bulamamışlardı. Bunu yüzüne de söylemişler, bu eleştirileri rahat karşılayan yazar ise tınmamıştı. Onunkisi pastoral bir denemeydi; pastoral eserleri seven birisinin beklentisini fazlasıyla karşılardı. Çağdaş komedi kalıplarına uygunluk kaygısı güdülmemişti, bu yalnızca pastoral bir eserdi, başka bir şey değil. Öpüp başlarına koymalıydı. Onlar okumaya razı geldi diye daha fazlasını yapacak değildi. Rol dağılımı için öneride bulunmayı reddetti; yapım sürecine katılmayı reddetti. Bazı provalara katılırdı belki, o da sırf keyfi sebeple, öbür türlü herhangi bir katkıda bulunmayacağını altını çizdi. Pastoral bir eserin koşulları gereği bundan daha iyisi olamazdı. Yapıt, yazarının gecikmiş ölümünün tüm avantajlarını taşımakla beraber uzatmalı yaşamının getirilerinden de nemalanacaktı. Bu konu açıklığa kavuşunca kumpanyanın yelkenleri suya indi. Katlanır

iskemlesinde ayaklarını uzatmış oturan sırim gibi adama herkes gözlerini dikip kulak kesildi. Upuzun ve karmaşık bir manzume okundu. Asla göz ardı edilemeyen Stanhope bu süre boyunca defalarca savsaklandı; herkesi tereddüde düşürdü, kafaları karıştırdı. Halbuki tecrübeyle sabitti, oradaki herkes bu öğleden sonrasında onun ilgi odağı olacağına emindi; dolayısıyla ağarmış muntazam saç, cin gibi bakışlarıyla karşılarına geçip de arada bir kafasını önünden kaldırarak saflara göz gezdiren gezdiren, içtenlik sergileyecek gibi görünürken her seferinde çark edip hor görüye meyleden mimikler eşliğinde elyazmasını okuması, başta Parry Hanım olmak üzere tüm konukları şaşkınlığa sürüklemişti.

Okuma faslı devam edip de saatler ikindiye yaklaşıırken, Parry Hanım metne çekidüzen verilmesi konusunda şaire yerden göğe hak veriyordu artık. Vaktiyle bir arkadaşının *Fırtına*'nın sahnelenme sürecine istinaden, aslında *Fırtına*'nın kendisini de kastederek kullandığı bir tabirle "Karman çorman," dedi içinden. Parry Hanım'ın kanaatince bu pastoral eser birçok yönden *Fırtına*'yı andırıyordu. Bay Stanhope elbette Shakespeare kadar iyi değildi, ne de olsa Shakespeare, Stanhope'un aksine, gelmiş geçmiş en büyük İngiliz şairdi. Sorun başkaydı. Öncelikle *Pastoral Bir Çalışma* dışında doğru dürüst bir başlığı yoktu. Bu da içe sinmiyordu. Sonra hikâye yapısı inanılmaz zayıftı, hangi zaman diliminde ve nerede geçtiği bile belli değildi. Kültürlü bir dinleyici açısından daldan dala atlayan bir anlatıydı, karakterler olmadık yerlerde araya giriyordu. Metnin özgünlüğü kuşku götürmüyordu, Stanhope'un en son marifetiydi, en coşkulu, en nüktedanı, ne var ki orası burası sürüyle benzerini çağırıyordu. İkinci perdenin bir yerinde Bayan Parry'nin aklına *pastiş* sözcüğü düştü, ancak bir *pastişi* sahneleme zahmetine değer mi diye sorgulayınca bu fikri zihninden atıverdi. Hikâyede bir Baş Duka vardı, onun da güzel bir kızı, bu kız

saraydan kaçıyor mu yoksa kaçırılıyor muydu neydi, sonra her nasılsa bir haydut çetesinin başına geçiyordu; bir de sık yaprak öbekleri yakan bir oduncu çocuğu vardı, bu oğlan ile prenses âşık oluyordu, bir de kavgalı iki çiftçi vardı. Derken Baş Duka kılık değiştirerek ortaya çıkıyordu, önce köyde sonra da ormanda, başıboş gezen bir ayı da en karmaşık mısraları okuyordu, koronun okudukları da ayrı terane. Koroya başka bir isim verilmemişti. Parry Hanım ilk başta koronun köylüleri temsil ettiğine hükmetti, ardından, koro kısımları genellikle ormanda geçtiği için, belki ağaçlar konuşuyordur diye tahmin yürüttü, yahut belki de (zayıf da olsa *Comus*'u* çağrıştırmaktan ötürü) ruhtu bunlar. Stanhope hiç yardımcı olmamış, her bir unsuru deneysel dokunuş olarak nitelemişti. Okuma bittiğinde, Parry Hanım için bu koronun neyi temsil ettiğinin belirlenmesi elzem hale gelmişti.

Parry Hanım dört perdelik oyunun perde aralarında tartışılmasına karşı çıkmış, biter bitmez de çay ikramı başlamıştı. Şayet şair çay ikramıyla tartışmadan kaçabileceğini ummuşsa, yanılmıştı. Piyesi doğru tanımlayacak sözcük konusunda pek az tereddüt vardı; fantastik eser sınıfına sokmak riskliydi, şiirsel eser tanımlamasıysa hem rağbet görmüyordu hem de fuzuliydi, gerçi her ikisi de idilik** eserlerin farklı türlerine uyan tanımlamalardı. Parry Hanım'ın yeğlediği terim idilikti ve geniş kabul görmüştü. İkinci çayını alırken bu konuyu kapatmaya niyetlendi. Dedi ki; “Evet, idilik, Bay Stanhope, çok da manidar!”

“Aferin size,” diye söylendi Stanhope. “Elden geçirilmesi konusunda bana hak vermişsinizdir herhalde... Olay örgüsü çok dağınık gelmiş olmalı.”

* John Milton'ın 16. yy'da yazdığı maskeli piyes. (ç.n.)

** Kırsal yaşamın sadeliğini, doğallığını ve huzurunu idealleştirerek anlatan; edebiyat ile sanatta son derece sakin, tasasız, kusursuz ve pastoral bir güzelliği ifade etmek için kullanılan terim. (e.n.)

Parry Hanım tenezzül etmez bir el hareketiyle bu hususu geçiştirdi. “Takıldığım birkaç nokta var,” diye devam etti. “Koro mesela. Koroyu hiçbir yere oturtamadım ben.”

“Koro iptal *edilebilir*,” dedi Stanhope. “Temsilde hiçbir zaruret taşıyor.”

Parry Hanım tam yanıt vermek üzereyken, bitişiğinde oturan Adela Hunt adındaki genç bir kadın kafasını uzattı. Parry Hanım ile araları limoni olan genç sanatçılar cemiye-tinin başıydı kendisi. Adela yapımcılığı meslek edinmeyi aklına koymuştu ve bu işe Peter Stanhope vesilesiyle atılmanın kendisine büyük avantaj sağlayacağı kanısındaydı. Ne var ki henüz Parry Hanım’ın şöhretiyle aşık atabilecek kadar güçlü değildi arkası. Azimliydi gerçi, göz boyamak suretiyle bir tür ittifak kurabileceğine inanıyordu. “Aa, niçin bir şey iptal etmemiz gereksin ki?” diye itiraz etti. “Bir sanat eserinin her unsuru onun ayrılmaz bir parçasıdır.”

“Canım,” dedi Parry Hanım, “seyirciyi de hesaba katmalısın. Seyirci korodan ne anlam çıkaracak?”

“Anlamlandırmak onlara kalmış,” diye yanıtladı Adela. “Biz sadece bir imge sunuyoruz. Sanat daima imgesel değil midir?”

Parry Hanım dudak büktü. “Ben buna tam olarak imgesel diyemem,” dedi sakince. “Bir anlam taşıyor elbette ancak o anlamı seyirciye de aksettirmek lazım. Amacımız onu sahnelemek, yorumlamak.”

Şairin iki çeşit sandviç uzatmasıyla dikkati dağılıp da duraksayınca Adela tekrar söze girdi.

“Ama, Parry Hanım, bir imge nasıl yorumlanabilir ki? Ancak *bir bütün* olarak ele alınabilir. Hepsinin toplamı eserin asıl imgesel gücünü yaratır.”

“Anlamsal gücünü diyelim, simgesel değil de,” dedi Parry Hanım sertçe. “Seyirciyi küçümsemeyeceksin ama meydanı da onlara bırakmayacaksın. En önemlisi,” –el kol

hareketleriyle lafını pekiştirdi- “onlarla kucaklaşıp uyum içinde olacaksın. Yani eseri seyircinin kolayca içine girebileceği hale getirmek şarttır. Çağdaş sanatın temel hatası bunun yadsınması; seyircidir vesairedir denge gözetilmiyor. Pastoral bir oyunda o dengeyi yakalamak elzemdır.”

“Ama *oyun* kendi içinde zaten dengeli,” diye üsteledi Adela yine, “bütünsel bir uyum içinde. Drama denen şey tam da budur, bütünün sembolik bir tezatıdır.”

“Eh,” Parry Hanım biraz hırçın bir edayla karşılık verdi, “öyle de denebilir kanımca. Yine de anlamsal dengeyi gözetmek çok daha mühim, bilhassa pastoral bir eserde. Neyse, soyutlamaya girmeyelim. Asıl soru, koroyu ne yapmalı? İptal etsek mi daha iyi yoksa ellemesek mi? Siz hangisini yeğlerdiniz, Bay Stanhope?”

“Bana sorarsanız kalmasından yanayım,” dedi Stanhope nazikçe. “Ama yapım sürecini zora sokmuş gibi olmayayım.”

Parry Hanım sesli düşünür gibi, “Hep orman sahnelerinde duyuluyor sanki,” dedi, kek ikramını geri çevirirken. “İlk perdede uzaktan bir ezgi işitiliyor, prenses saraydan ayrılırken, bir yerde de koro diyalogu var... Bunlar *Dryad* değildir herhalde?”

Adela’nın iri yapılı, yirmi beş yaşında çok yakışıklı bir delikanlı olan arkadaşı yorumda bulundu. “*Dryad* denen orman perileri on sekizinci asırda abes kaçmaz mı?”

“Watteau,”* dedi Adela’nın yanındaki genç bir hanım. “O dönem esas alınabilir.”

Parry Hanım onu bakışlarıyla onayladı. “Kesinlikle şekerim,” dedi. “Çok cazip bir fantezi olurdu; fazla önem atfetmeden sırf dönemsel bir öge olarak işlememiz gerek. Ama bize yanıt vermediniz Bay Stanhope, onlar *Dryad* mı?”

“Aslında,” diye yanıtladı Stanhope, “dediğim gibi, bu

* Fransız ressam Jean-Antoine Watteau. (ç.n.)

her şeyden önce deneysel bir çalışma. Çıkış noktam şey... insan olmadıklarıydı.”

“Yoksa ruh mu onlar?” dedi Watteaucu genç hanım, heyecandan cırlak çıktı sesi.

“Öyle de denebilir,” dedi Stanhope, “ama tanrısal varlıklar değiller. Canlılar, hatta prensesinkinden farklı bir yaşam boyutundalar.”

“İroni mi bu?” diye atıldı Adela. “Beyhudeliğe bir gönderme mi Bay Stanhope? Ormanın, prensesin, âşığının ve hayattaki her şeyin faniliğine...”

Stanhope kafasını iki yana salladı. Kendi uydurduğu bir martaval vardı, güya *The Times* bir keresinde temsilcisini yollayıp ondan yeni oyununu açıklamasını rica etmiş, o da dört saatin sonunda çareyi metni baştan sona okumakta bulmuştu. “Açıklamanın tek yolu bu,” diyerek de kendisini savunmuştu.

“Hayır,” dedi bu kez, “ironi değil. Sanırım tümünden iptal etseniz daha iyi olur.”

Bir an suskunluk oldu. “Ama bunu yapamayız, Bay Stanhope,” dedi birisi, “şiiirsel önemi yok mu?” Adela’nın arkasında oturan başka bir gençti bunu diyen. İsmi Pauline Anstruther’di ve Adela’ya kıyasla genelde suskun biriydi. Bir çırpıda sorduğu soruyu takiben çabucak ekledi, “Yani... prenses ile oduncu birbirlerine kavuştuklarında koro başlamıyor mu?” Stanhope ona baktı, birden gözleri irileşmişti sanki. Tane tane konuşarak şöyle yanıt verdi:

“Bir bakıma ama illa öyle olacak diye bir şart yok. Tesa düf sayabiliriz.”

“Bence hiç tatmin edici olmaz,” dedi Parry Hanım. “Şimdi kafamda bir tablo oluşmaya başladı; ormandaki tüm ağaçlar –yapraklar belki– bu genç çifte dost eli uzatıyor... çok hoş!”

“Fevkalade güzel bir fikir,” dedi Watteaucu genç hanım. “Çok da gerçekçi.”

Onun yanında oturan Pauline alçak sesle, “Gerçekçi mi?” dedi.

“Değil mi sence?” diye sordu Watteau, esas adı Myrtle Fox’tu. “Ağaçlar, çiçekler ve yapraklar bende hep öyle hisler uyandırır, hepsi *cancığer dostummuş* gibi. Belki pek dikkatinizi çekmemiştir; doğaya biraz mistik yaklaşırım ben. Wordsworth gibi. Ağaçlarla, otlarla, rüzgârla iç içe, başka hiçbir şey yapmadan *günler* geçirsem çok hoşuma giderdi. Maalesef insanın buna hiç vakti olmuyor. Beraber nefes aldığımıza inanıyorum, o yüzden burası pek rahatlatıcı, her yer ağaçlık. Elbette ancak iç dünyamıza gömülerek huzura erebiliriz, o süreçte de ağaçlar, bulutlar falan hepsi yardımcı olur. İnsan asla mutsuzluk hissetmez. Doğa müthiş faydalıdır. Siz de öyle düşünmüyor musunuz, Bay Stanhope?”

Stanhope suskundu, aynı esnada Parry Hanım tefekküre dalmıştı, yanındaki bir iki akranı da koronun muhtemel giysi seçeneklerini tartışıyordu. Başını çevirip yanıtladı, “Doğa müthiş mi faydalı? Evet, Fox Hanım. *Müthiş* mi dediniz?”

“Aynen öyle,” dedi Fox Hanım. “*Müthiş*... dehşet iyi... aşırı anlamında.”

“Evet,” dedi Stanhope yine. “Aşırı. Yalnız şu var... kusuruma bakmayın, çok fazla kalem oynattığım için söylüyorum, ben *müthiş* tabirini sırf *ürkütücü* anlamında kullanırım. Dehşetengiz güzellik, gibi mesela.”

“Güzellik nasıl dehşetengiz olabilir anlamıyorum,” dedi Fox Hanım, sesinde cüzi bir kırgınlık tınısıyla. “Bir şey güzelse ürkütmez, yanılıyor muyum?”

“*Müthiş* tabirini kullanan sizsiniz,” diye anımsattı Stanhope, gülümseyerek, “Ben sadece hemfikir olduğumu belirttim.”

“Peki, müthiş bir şey aynı zamanda güzel de olabilir mi?” diye lafa girdi Pauline, göz kapakları yarı inik, kafası öte

yana dönük, sanki soruyu Stanhope’a değil de cümle âleme sormuştu.

Stanhope hakir görür gibi baktı. “Olmaz olur mu,” dedi, birden coşup. “Her şeye kadir olanın huzurunda huşuyla titremiyor muyuz?”

“Yeşil tonlarında giydiririz o zaman,” diyerek lafı böldü Parry Hanım, “açık tonlardan koyuya, tepeden tırnağa parlak yaldızlı kuşaklar ve işlemeler olur, dallarıymış gibi, ayrıca her biri farklı boylarda gerçek birer ağaç dalı taşıyabilir, diye düşünüyorum. Koyu sarı uzun çoraplar da giyerler.”

“Ağaçların gövdesini temsilen mi?” diye sordu Adela’nın arkadaşı, Hugh Prescott.

“Aynen,” dedi Parry Hanım, derken duraksadı. “Emin değilim... belki yaprakları vurgulasak daha iyi, hareketsiz duracakları için... ama bacakları çaprazlayarak da durabilirler tabii.”

“Ne, birbirlerine bacaklarını mı dolayacaklar?” Adela bariz bir hayretle sordu bunu.

“Saçmalama evladım,” dedi Parry Hanım. “Herkes kendi bacağına çaprazlayacak, böyle...” Kendi bacaklarını çaprazladı.

“Ben asla öyle ayakta duramam,” dedi Fox Hanım, kesin bir tavırla.

“Kollarımı rol arkadaşlarının omuzlarına atarsan durursun,” dedi Parry Hanım, imalı, “hatta hafifçe sağa sola sallanmak hiç de yersiz gözükmez. Biz en iyisi riske girmeyelim. Yeşil uzun çoraplar daha iyi olur; grup halindeyken çok hoş gözükürler. Adına *Yaprak Perileri Korosu* diyebilir miyiz, Bay Stanhope?”

“Hoş!” dedi Fox Hanım.

Adela geriye kaykılıp Hugh Prescott’a alçak sesle, “Sana demiştim Hugh, her şeyi berbat edecek. Kitlesel sanattan hiç anlamıyor. Ya tümünden iptal etmesi ya da isimsiz bırakması

lazım. Ben olsam *koro* bile demezdim. Umarım razı gelmez ama adam biraz pısırkık,” dedi.

Gelgelelim Stanhope bu tür önerilere, en kibar tabiriyle, kapalı biriydi. “Sırf *Koro* diyelim,” dedi, “dilerseniz düşünüp *koro* önderine bir ad bulurum, diğerleri de dans edip şarkı söyler. Maalesef *Yaprak Perileri* yanıltıcı olacaktır.”

“Peki ya *Doğa Güçleri Korosu* desek?” Fox Hanım’dı öneren lakin Stanhope gülümseyerek şu cevapla yetindi; “Ağaçları illaki dost canlısı göstereceksin.” Bunu hiç kimenin tam anlamaması üzerine kafasını yine olumsuz salladı.

Prescott sordu: “Yeri gelmişken, korodakiler kadın sanırım?”

Daha soru beynine bile ulaşmadan Parry Hanım, “Ay tabii ki öyle Bay Prescott,” diye atladı. İdrak edince de ekledi, “En azından... ben kesinlikle öyle algıladım... Dişi varlıklardır herhalde?”

Hâlâ seyirciyi dert eden Adela, “Bana cinsiyetsizlermiş gibi geldi,” dedi, Hugh’nun “Hiç komik değil,” diye homurdanmasını da duymazdan geldi.

“İlla erkek veya kadın olmaları gerekir mi bilmiyorum,” dedi Stanhope. “Dediğim gibi, bunlar daha ziyade deneysel bir çalışmanın ürünü olan, farklı bir yaşam boyutundaki varlıklar. Erkek mi yoksa kadın mı olup olmadıkları ayrı mesele.” Parry Hanım’a mahcup gülümsedi.

“Madem bitki olacaklar,” dedi Fox Hanım, “kısa pantolon veya etek *giydiklerini* kimse görmesin diye dev yeşil yapraklara bürünemezler mi?”

Herkes bu soruyu tartarken bir anlık duraksama yaşandı, sonra Parry Hanım tüm ciddiyetiyle, “Bunun çözüm olacağını sanmıyorum,” derken aynı anda Hugh Prescott, Adela’ya, “İncir Yaprakları Korosu,” dedi.

“Niçin eski pantomimleri veya günümüz müzikal komedileri örnek alınıp kadınlar korosuna şık erkek kostümleri

giydirilmesin?” diye sordu Stanhope. “Shakespeare kadın kahramanlarını mümkün mertebe öyle giydirdiyordu, böylece emsal teşkil edecek çarpıcı ve harikulade bir üslup yakalamıştı. Bundan âlâsı yapılamaz bence. Erkek sesleri –oğlan çocukları hariç– olmaz, kadınsı görünüm de...”

Parry Hanım iç çekti, herkes yine kara kara düşünmeye başlamıştı. Adela Hunt ile Hugh Prescott kendi aralarında bir çağdaşlık tartışmasına girişti. Pauline, iskemlesinde Stanhope gibi arkasına yaslanmış, Stanhope’un “farklı yaşam boyutu”, “müthiş güzel” gibi tabirlerine kafa yoruyor, bir yandan da bunların konuyla bağlantısını irdeleyip acaba bu koro tartışması manzum eserin ayrıksılığına mı delalet, aslında güzel olduğu kadar ürkütücü olmasıyla da mı alakalı, çözmeye çalışıyordu. Güzel bir şeyi asla dehşetle bağdaştırmazdı, hatta kendi gizli hayatındaki dehşetengiz bir şeyi imkânı yok güzel sayamazdı. Aynısı şimdi de geçerliydi, koronun mısraları her ne kadar muhteşem ve dokunaklı olsa da insancılıktan yoksundu. Kökeninde öfke yatan ama kibir ve dar görüşlülüğe dayanan bir düşünceyle, seyircilerin çoğu Stanhope’un şairliğini aslında önemsemiyor, dedi içinden, belki benden başka önemseyen de yok. Stanhope büyük bir şairdi, parmakla sayılanlardan biri, peki ama bir akşam araba yolunda kendi kendisiyle karşılaşsa ne yapardı? Tahsillilerin tabiriyle *ikizbeden*, ihtimali bile rahatsız ediciydi. Bu konuyu başka bir şair daha işlemişti. Pauline’in okuldayken mecburen okuduğu mısralar ona angarya gelmişti çünkü yapmadığı bir ödeve ceza olarak ezberlemesi istenmişti:

*Mecusi Zerdüş, ölü evladım,
bahçede yürürken kendi suretiyle karşılaştı.**

* Percy Bysshe Shelley, *Prometheus Unbound*, I. Perde. (ç.n.)